ΕΤΟΣ Γ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 9 Ἰουνίου 1913 ΑΡΙΘ. 129.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ΄.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

» *Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν....*
» *ποιητὴν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς».*

Περὶ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἔσται σήμερον ὁ λόγος καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν σύντονον ἡμῶν προσοχήν.

Ὁ ἄνθρωπος, Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, δὲν ὑπῆρχε πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς. Ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπῆρχε, διότι ἐπλάσθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια ἀναντίρρητος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ ταύτην, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, βεβαιοῖ ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας αὐτῆς σελίδος. Τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πλάστης τοῦ ἀνθρώπου, βεβαιοῖ καὶ ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία διδάσκουσα ὅτι εἷς μόνος Θεὸς ὑπάρχει ζῶν καὶ ἀληθινός.... Ὅτι ὁ εἷς μόνος ἀληθινὸς οὗτος Θεὸς ὑπὸ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγαθότητος κινούμενος καὶ διὰ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ ἐνεργῶν ἐποίησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τόν τε ἄϋλον καὶ ὑλικὸν κόσμον, τὸν καὶ ἄλλως λεγόμενον Ἀγγελικὸν κόσμον καὶ ὑλικὸν κόσμον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἀνθρώπινον κόσμον, ὅστις μετέχει καὶ τῶν δύο προηγουμένων κόσμων. Τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, εὐκόλως ἀποδέχεται καὶ κατανοεῖ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ὀρθῶς σκεπτόμενος, διότι τοιοῦτος κόσμος, οἷος εἶναι ὁ ἐκ πνεύματος καὶ ὕλης, ἐκ ψυχῆς δηλονότι καὶ σώμα-

τος συγκείμενος ἄνθρωπος, οὔτε ἐκ τύχης ἠδύνατο νὰ προέλθῃ, οὔτε διὰ σειρᾶς μεταμορφώσεων καὶ βαθμιαίων τελειοποιήσεων νὰ διαπλασθῇ μόνος ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτος ὁποῖος εἶναι.... Τοιαύτην τερατώδη καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐδεὶς λογικὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ παραδεχθῇ. Λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν ὁ Θεός.

Ἀλλὰ πότε, κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ἆρά γε ἐπλάσθη, ὅπως βεβαιοῖ ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ διδάσκει ἡ Ἐκκλησία, τελευταῖος ὅλων τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας, ὄχι μόνων τῶν Ἀγγέλων, ὧν τὸ δικαίωμα τῆς προτεραιότητος οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐν τῷ στερεώματι κυλινδουμένων οὐρανίων σωμάτων, τῶν ἐν τῷ ἀέρι ἱπταμένων πτηνῶν, τῶν ἐν τοῖς ὕδασι κολυμβώντων ἰχθύων, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἑρπόντων ἢ βαδιζόντων ζώων; Ἀναμφιβόλως· πάντα τὰ ὄντα ταῦτα προϋπῆρξαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἔλαβεν ὕπαρξιν περὶ δυσμὰς τῆς ἕκτης ἡμέρας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τελευταῖον δημιούργημα τὸ ἐξελθὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ διατί τοῦτο; Ἆρά γε διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κατωτέρας τρόπον τινὰ φύσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ δημιουργηθέντων; Οὐδαμῶς. Τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ εἶναι μέγα καὶ θαυμαστόν. Ὁ ἄνθρωπος, ἡ κατακλεὶς καὶ σύναμα καὶ κορωνὶς τῆς δημιουργίας, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενος, καὶ κατὰ μὲν τὸ σῶμα κατώτερος τῶν Ἀγγέλων, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν ἀνώτερος τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων, εἶναι οἱονεὶ ὁ σύνδεσμος δύο κόσμων, τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου, τοῦ κόσμου τῶν σωμάτων καὶ τοῦ κόσμου τῶν πνευμάτων. Τοὺς κόσμους τούτους ὁ ἄνθρωπος συγκεφαλαιοῖ ἐν τῷ ἑαυτοῦ προσώπῳ, εἶναι ἐπιτομή τις καὶ ἐν σμικρῷ ἐκφορὰ τοῦ σύμπαντος, εἶναι μικρὸς κόσμος ἐν τῷ μεγάλῳ κόσμῳ, εἶναι, ὅπως ἀπεκάλουν αὐτὸν οἱ ἀρχαῖοι, ***μικρόκοσμος***.... Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλος λόγος, δι' ὃν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη τελευταῖος, ὕστερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα. Τὸν λόγον τοῦτον μανθάνομεν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει. Ὅταν βασιλεύς τις μέλλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ προπορεύονται, ὅπως παρασκευάσωσι τὰ πάντα, καὶ οὕτω κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ τὰ πάντα ὦσιν ἕτοιμα πρὸς ὑποδοχὴν καὶ ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Τὸ ἴδιον ἔπρεπε νὰ συμβῇ καὶ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ. Ἔπρεπεν ὁ ἄνθρωπος νὰ εὕρῃ τὰ πάντα εἰς τὴν θέσιν των ἕτοιμα νὰ ὑπηρετήσωσιν αὐτῷ, διότι εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν πάντων. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ πάντα ἔμελλον νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ὕστερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα κτίσματα, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐν τῷ σύμπαντι, ὅπως εἰσάγει τις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ δείπνου ἐκεῖνον πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου δίδοται τὸ δεῖπνον, ἤτοι ἀφ' οὗ τὰ πάντα παρασκευασθῶσι καὶ τὰ ἐδέσματα ὦσιν ἕτοιμα.

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἤδη ἐμάθομεν πότε ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀκόμη ἐμάθομεν καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπλάσθη τελευταῖος ἐν τῇ σειρᾷ τῆς δημιουργίας. Τόρα εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ ἐπλάσθη. Τίνι τρόπῳ ἔπλασεν αὐτὸν ὁ Θεός;

Ὅταν ὁ Θεὸς ἐδημιούργει τὰ ἄλλα κτίσματα περιωρίζετο ἁπλῶς εἰς

τὸ νὰ δίδῃ διαταγὰς καὶ ἀμέσως ἐλάμβανον ταῦτα ὕπαρξιν. «*Γενηθήτω,* » εἶπε, *φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.... Γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο οὕτως...* » *Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου.... καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρ-* » *του»*· καὶ οὕτω καθεξῆς. Τότε ἐφηρμόζετο δηλονότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἑκατόνταρχος τοῦ Εὐαγγελίου λέγει περὶ τῶν στρατιωτικῶν, ὅτι δίδουσι διαταγὰς καὶ αἱ διαταγαὶ ἀμέσως ἐκτελοῦνται. «*Λέγω τούτῳ, πορεύθητι,* » *καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίη-* » *σον τοῦτο, καὶ ποιεῖ»*. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως. Τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς δὲν δημιουργεῖ διὰ τοῦ δημιουργικοῦ αὐτοῦ κελεύσματος, ἀλλὰ δημιουργεῖ πλάττων τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ χοός, τὴν δὲ ψυχήν, ἐμφυσῶν τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς καὶ καταρτίζων αὐτὸν εἰς ὂν ἔμψυχον. «*Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον* » *χοῦν ἀπὸ γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ* » *ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»*, λέγει ἡ θεία Γραφή.

Ἰδοὺ μὲ ποῖον τρόπον ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπλάσθη ἐκ χοός, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς, ἣν ἐνεφύσησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Καὶ τὸ σῶμα δὲ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦ Θεοῦ! Καὶ πραγματικῶς· ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει κατασκευασθῆ τὸ σῶμα εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς! καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἁπλῆ ἀπαρίθμησις τῶν ἀποτελούντων τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν. Διότι ποῖα εἶναι ταῦτα; Εἶναι ἱστοί, μῦς, ἶνες, ἀρτηρίαι, φλέβες, ἡ καρδία, τὸ αἷμα καὶ ἡ κυκλοφορία αὐτοῦ, οἱ πνεύμονες, ὁ στόμαχος, ἡ κεφαλὴ πανταχόθεν κατωχυρωμένη, ὅπως διασώζῃ τὸν θησαυρόν, τὸν ὁποῖον περικλείει, οἱ ὀφθαλμοί, αἱ χεῖρες, οἱ δάκτυλοι καὶ τὰ διακόσια τεσσαράκοντα ἐκεῖνα ὀστᾶ, τὰ ἀπὸ κοινοῦ στηρίζοντα τὸ ἀνθρώπινον οἰκοδόμημα. Τίς ταῦτα πάντα περιεργαζόμενος δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τὴν σοφίαν τοῦ δημιουργοῦ, ὅστις πάντα ταῦτα ἐποίησεν ἐκ τοῦ μηδενός, ἐποίησεν ἐκ δρακὸς χώματος;

«Ἐὰν θέλῃς, λέγει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, νὰ μάθῃς πόση εἶναι τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῶν ἡ Σοφία, σκέφθητι τί γίνεται ἀπὸ τὸν πηλόν· τί δὲ » ἄλλο παρὰ πλίνθοι καὶ κέραμοι; Καὶ ὅμως ἠδυνήθη ὁ ἀριστοτέχνης » Θεὸς ἀπὸ τὴν ὕλην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνονται κέραμοι μόνον καὶ πλίν- » θοι, νὰ πλάσῃ ὀφθαλμὸν τόσον ὡραῖον, ὥστε νὰ ἐκπλήττῃ ὅλους ὅσοι » βλέπουσι τοῦτον, καὶ νὰ θέσῃ ἐντὸς αὐτοῦ τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ » βλέπῃ τηλικοῦτον ὕψος ἀτμοσφαίρας καὶ μὲ τὴν βοήθειαν μικρᾶς κόρης » νὰ περιλαμβάνῃ τοσαῦτα σώματα καὶ ὄρη καὶ φάραγγας καὶ βουνὰ καὶ » πελάγη καὶ οὐρανόν.... Ἀλλὰ ποῖος λόγος θὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ » τοῦ μέλους τούτου ὅλα τὰ πλεονεκτήματα; Καὶ τί λέγω περὶ τῆς κόρης » καὶ τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως; Ἐὰν τὰς βλεφαρίδας μόνον τοῦ ὀφθαλμοῦ » ἐξετάσῃς, καὶ εἰς ταύτας πολλὴν θὰ ἴδῃς τοῦ Δημιουργοῦ τὴν σοφίαν. » Καθὼς εἰς τοὺς στάχεις τὰ ἄγανα προκύπτουσιν ἐν εἴδει δοράτων καὶ » ἀπομακρύνουσι τὰ πτηνά, τοιουτοτρόπως καὶ διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς » εἶδος ἀγάνων καὶ δοράτων εἶναι προβεβλημέναι τῶν βλεφάρων αἱ » τρίχες, ἀποκρούουσαι ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς κόνιν καὶ κάρφη καὶ ὅλα » ὅσα δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν ἔξωθεν καὶ νὰ ἐνοχλήσωσιν αὐτούς».

«Ἀλλὰ ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῇ βλέπων καὶ τὴν θέσιν τῶν ὀφρύων;

» Οὔτε πολὺ μακραὶ εἶναι, ὥστε νὰ σκιάζωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὔτε βρα-
» χεῖαι περισσότερον τοῦ πρέποντος, ἀλλ' ἐξέχουσιν ὡς γεῖσον οἰκίας
» τινὸς, δεχόμεναι ἐκ τῶν ἄνω τὸν ἱδρῶτα, ὅστις κατέρχεται ἀπὸ τὴν
» κεφαλὴν, καὶ μὴ ἀφήνουσαι νὰ βλάπτῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Διὰ τοῦτο δὲ
» καὶ τρίχες εἶναι φυτρωμέναι εἰς αὐτάς· διὰ νὰ σταματῶσι διὰ τῆς πυκνό-
» τητος αὐτῶν τὰ κατερχόμενα ὑγρά· ἔπειτα δὲ καὶ διὰ νὰ ἐπαυξάνωσι
» τὴν εὐμορφίαν τοῦ προσώπου. Ἀλλ' εἰπέ μοι, διὰ ποίαν αἰτίαν αἱ
» τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐξάνουσι καὶ ἀποκόπτονται, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν
» ὀφρύων; Οὐδὲ τοῦτο ἐγένετο ἀσκόπως καὶ τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ
» κατέρχωνται καὶ ἐπισκιάζωσι τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ ὁποῖον πάσχουσιν
» ὅσοι ἔφθασαν εἰς βαθὺ γῆρας».

«Ποῖος δὲ ἤθελε δυνηθῆ νὰ διηγηθῇ ὅλην τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία δει-
» κνύεται διὰ τοῦ ἐγκεφάλου. Πρῶτον μὲν ἔκαμεν αὐτὸν ἁπαλὸν ἐπειδὴ
» εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν αἰσθήσεων· ἔπειτα περιετείχισεν αὐτὸν μὲ ὀστᾶ·
» πάλιν, διὰ νὰ μὴ προστρίβηται ἕνεκα τῆς σκληρότητος τῶν ὀστῶν καὶ
» ἐνοχλῆται, ἥπλωσε μεταξὺ αὐτῶν ὑμένα, ὄχι ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύ-
» τερον, τὸν μὲν ἕνα ἐξαπλώσας κάτω ἀπὸ τὸ βρέγμα, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου
» περιτυλίξας τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου. Τοῦτο δὲ ἔκαμεν ὁ πάνσοφος Δη-
» μιουργὸς διὰ νὰ μὴ δέχηται πρῶτος ὁ ἐγκέφαλος τὰς πληγὰς, αἱ ὁποῖαι
» φέρονται κατὰ τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' αἱ μεμβράναι πρῶται νὰ δέχωνται
» τὰ κτυπήματα, ὥστε νὰ διαλύωσιν ὅλην τὴν βλάβην. Χάριν ἀσφαλείας
» ἐπίσης καὶ τὸ ὀστοῦν, τὸ ὁποῖον περικαλύπτει αὐτὸν, δὲν εἶναι ἀδιαίρε-
» τον, ἀλλ' ἔχει πολλὰς ῥαφὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Διότι καὶ οἱ ἀτμοὶ, οἱ
» ὁποῖοι συμπιέζουσιν αὐτὸν, εὐκόλως διαπνέουσι πρὸς τὰ ἔξω διὰ τῶν
» ῥαφῶν ἐκείνων, καὶ ἐάν ποτε πληγή τις ἤθελε κατενεχθῆ δὲν βλάπτεται
» τὸ ὅλον ὀστοῦν. Ἐὰν τὸ ὀστοῦν ἦτο ἓν καὶ ἀδιαίρετον, πᾶσα πληγὴ
» κατ' αὐτοῦ ἠδύνατο τὸ πᾶν νὰ βλάψῃ. Ἐπειδὴ ὅμως τώρα εἰς πολλὰ
» διαιρεῖται μέρη, ἡ τελεία καταστροφὴ εἶναι τὰ μάλιστα δύσκολος· διότι,
» ἐὰν πληγωθῇ ἓν μέρος, βλάπτεται μόνον τὸ ὀστοῦν τὸ κείμενον πρὸς τὸ
» μέρος ἐκεῖνο, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα μένουσιν ἀβλαβῆ, διότι διακόπτεται ἡ
» ἐξάπλωσις τῆς πληγῆς. Διὰ τοῦτο ἀπὸ πολλὰ ὀστᾶ ἀπήρτισεν ὁ Θεὸς
» τὸ κάλυμμα τοῦ ἐγκεφάλου· καὶ καθὼς, ὅταν τις κτίζῃ οἰκίαν, ἐπιθέτει
» ἐπάνω στέγην καὶ κεραμίδας, τοιουτοτρόπως καὶ τὰ ὀστᾶ ταῦτα ἔθεσεν
» ἐπάνω τῆς κεφαλῆς ὁ Θεὸς, καὶ ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ βλαστήσωσι
» τρίχες, ὥστε νὰ χρησιμεύωσι διὰ τὴν κεφαλὴν ὡς πῖλος τριχωτός.

«Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ διὰ τὴν καρδίαν. Ἐπειδὴ τὸ κυριώτατον ἐκ τῶν
» μελῶν ἡμῶν εἶναι ἡ καρδία καὶ εἰς ταύτην ἔχει παραδοθῆ ἡ κυριότης
» τῆς ὅλης ζωῆς ἡμῶν, καὶ τὴν παραμικρὰν ἂν λάβῃ πληγὴν, ἀμέσως
» ἐπέρχεται θάνατος, διὰ τοῦτο περιέφραξεν αὐτὴν πανταχόθεν μὲ πολλὰ
» καὶ πυκνὰ ὀστᾶ, περιτειχίσας αὐτὴν μὲ τὰς προβολὰς τοῦ θώρακος καὶ
» ὄπισθεν μὲ τὰς ὠμοπλάτας· ὅτι δὲ ἔκαμεν εἰς τὰς μεμβράνας τοῦ ἐγκε-
» φάλου, τοῦτο καὶ εἰς ταύτην ἔκαμε. Διὰ νὰ μὴ τρίβηται δηλαδὴ καὶ νὰ
» πονῇ πάλλουσα συχνὰ καὶ πηδῶσα κατὰ τοὺς θυμοὺς καὶ τὰς τοιαύτας
» ὁρμὰς καὶ προσκρούουσα εἰς τὰ σκληρὰ ὀστᾶ, ἥπλωσεν ἐκεῖ πολλὰς μεμ-
» βράνας, καὶ τὸν πνεύμονα ἐπέστρωσεν ὡς ἁπαλὸν στρῶμα διὰ νὰ προσ-
» κρούῃ εἰς αὐτὸν χωρὶς πόνον, καὶ οὐδὲν κακὸν νὰ πάσχῃ.

«Καὶ τί λέγω περὶ ἐγκεφάλου καὶ καρδίας. Καὶ τοὺς ὄνυχας αὐτοὺς » ἐάν τις ἐξετάσῃ, θὰ ἴδῃ ὅτι πολλὴ καὶ εἰς τούτους δεικνύεται ἡ σοφία » τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας » συνίστανται, καὶ ἀπὸ τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν. Ἠδυνάμεθα νὰ εἴπω- » μεν καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν ἔχουσι ἴσον μῆκος ὅλοι ἡμῶν οἱ δάκτυ- » λοι, καὶ πολλὰ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ ταῦτα· ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅσων εἴπο- » μεν ἀρκετὰ διαλάμπει δι' ὅσους θέλουσι νὰ προσέχωσιν ἡ σοφία τοῦ » Θεοῦ ὅστις ἐδημιούργησεν ἡμᾶς».

Τοιοῦτον εἶναι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁποία τις δ' εἶναι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, τοῦτο θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν ἑπομένην ὁμιλίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐμάθομεν ὁποῖόν τι εἶναι τὸ ἡμέτερον σῶμα ὀρθὸν εἶναι καὶ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἔχομεν καθῆκον ἀπαραίτητον νὰ φυλάττωμεν τὸ ἀριστοτέχνημα τοῦτο τοῦ Θεοῦ καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ἵνα γένηται ἄξιον τῆς ἀφθάρτου ζωῆς καὶ βασιλείας. Ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ'.

Ι'. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΡΥΓΗΤΟΣ

«Καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς » δούλους, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος » δῶσιν αὐτῷ. (Λουκ. 20, 9—57).

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, εἰς ἄλλας ὁμιλίας μας εἴδαμεν προηγουμένως πῶς ἐσχέτιζεν ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος τὸ θέρος καὶ τὸν τρυγητὸν μὲ τὸ καθῆκον τῆς φιλοπτωχίας. Οἱ θερισταὶ ὤφειλαν νὰ ἀφίνουν ἀθερίστους τὰς γωνίας τῶν σπαρτῶν χάριν τῶν πτωχῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπετρέπετο ὑπὸ τοῦ Νόμου τὸ σταχυολόγημα ὡς καὶ ἡ παραλαβὴ τοῦ δεματίου, τὸ ὁποῖον τυχὸν ἐλησμονεῖτο ἐπὶ τόπου. Χάριν τῶν πτωχῶν ἐπίσης ὤφειλαν καὶ οἱ τρυγηταὶ νὰ ἀφίνουν σκοπίμως τὰς *ἐπιφυλλίδας*, τοὺς καμπανοὺς δηλαδή. Αὐτὰ ὥριζεν ὁ παλαιὸς Νόμος περὶ τοῦ θέρους καὶ τοῦ τρυγητοῦ ἐκ προνοίας ὑπὲρ τῶν ἀπόρων καὶ πτωχῶν. Φιλάνθρωπος ὁ ὁρισμὸς οὗτος, ὅστις συνδέει μὲ τὸν γλυκὺν τῆς ἀγάπης δεσμὸν τὴν πενίαν μὲ τὸν πλοῦτον, τὸ ἀνάκτορον μὲ τὴν καλύβην. Ὁ νέος νόμος, ὁ Χριστιανικός, ἤτοι τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον δὲν ἀναφέρει τοιούτους ὁρισμοὺς ῥητοὺς διὰ τὰ προϊόντα τοῦ Χριστιανοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. Ἐμπνέει ὅμως εἰς αὐτοὺς τοιαῦτα εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ τοιαύτας εὐλαβεῖς σκέψεις ἀπέναντι τῶν γεωργικῶν ἡμῶν ἔργων, ὥστε νὰ μὴ εἶναι περιττὸν νὰ ἐπιστήσωμεν πολὺ τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ θέμα τοῦτο. Καὶ εἴδαμεν εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην Διδαχὴν μὲ ποίας εὐλαβεῖς διαθέσεις καὶ γνώμας ὀφείλει ὁ Χριστιανὸς νὰ διέρχηται τὴν περίοδον τῆς συγκο-

μιδῆς τῶν δημητριακῶν του. Ἐνθυμοῦ, λέγει, ὦ Χριστιανέ μου γεωργέ, ὅτι μόνοι οἱ κόποι σου εἰς τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου σου καὶ τῆς κριθῆς θὰ ἀπέβαιναν μάταιοι καὶ ἀνωφελεῖς, ἐὰν δὲν συνέτρεχε καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ζωογόνον ἥλιον καὶ τὴν βροχήν. Διὰ νὰ μὴ σοῦ φαίνεται ὀχληρὰ ἡ κατ' ἔτος ἐπανάληψις τῶν ἰδίων ἐργασιῶν καὶ κόπων πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἄρτου τῆς οἰκογενείας σου ἐνθυμοῦ, Χριστιανέ μου γεωργέ, ὅτι εἶσαι συνεργάτης τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σχέδιον αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τὰ ἴδια εὐσεβῆ αἰσθήματα καὶ τὰς αὐτὰς θεοσεβεῖς σκέψεις ὑπαγορεύει ἡ θρησκεία μας εἰς τὸν γεωργὸν καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀμπελῶνάς του καὶ τὸν τρυγητόν. Ἐνθυμεῖσθε τὴν μεγάλην τοῦ περισσυνοῦ ἔτους ἐσοδείαν τῶν ἀμπελώνων ἐν Κρήτῃ. Διόλου παράδοξον νὰ εὑρέθησάν τινες τῶν ἀμπελουργῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν πλουσίαν καὶ ἔκτακτον ἀπόδοσιν τῶν ἀμπελώνων των νὰ ἀπέδωκαν εἰς τὰς ἰδίας των μόνον προσπαθείας καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονῶσιν οἱ τοιοῦτοι, ὅτι διὰ τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τῶν κλημάτων, διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν χυμῶν, καὶ διὰ τὴν ὡρίμανσιν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων σταφυλῶν ἐχρειάσθη ἡ ἔγκαιρος βροχὴ καὶ ὁ ζωογόνος ἥλιος, ὅπως ταῦτα ἀπαιτοῦνται ἀπαραιτήτως καὶ διὰ τὰ σπαρτά. Διότι δὲν ἀρνεῖται μὲν κανείς, ὅτι ὁ φρόνιμος καὶ φιλόπονος γεωργὸς ὀφείλει νὰ φυτεύῃ νὰ ποτίζῃ, νὰ κοπιάζῃ, καὶ νὰ γεωργῇ, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ ἐνθυμῆται οὗτος συγχρόνως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ αὐξάνων καὶ ὁ ὡριμάζων. Ὥστε, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἔστι τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός».

Τοῦτο δὲ καὶ ὀφείλει ἕκαστος εὐλαβὴς γεωργὸς νὰ μὴ λησμονῇ ποτὲ εἰς τὰς ἀγροτικάς του ἐργασίας, καὶ νὰ χαίρῃ μὲν ἐσωτερικῶς διὰ τὰς προσωπικάς του προσπαθείας εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ λησμονῇ ποτε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι, καθὼς εἴπαμεν καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν, ὁ εὐλογῶν τοὺς κόπους καὶ τὰ ἔργα, τῶν εὐλαβῶν του τέκνων. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς θεωρεῖ ἑαυτὸν συνιδιοκτήτην εἰς τὰ σπαρτὰ καὶ τοὺς ἀμπελῶνάς μας, καὶ ἐν καιρῷ τῷ καταλλήλῳ πέμπει πρὸς τοὺς γεωργοὺς τοὺς δούλους του διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὸ μερίδιόν του εἰς τὰ ἐτήσια γεωργικὰ προϊόντα. «Καὶ ἐν καιρῷ, λέγει, ἀπέστειλεν (ὁ Θεὸς) » πρὸς τοὺς γεωργοὺς δούλους, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν » αὐτῷ». Ποῖος εἶναι ὁ ἀμπελὼν οὗτος, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω λέξεις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου; καὶ ὁ καρπὸς τοῦ ἀμπελῶνος τούτου ποῖος εἶναι; Ποῖοι δὲ οἱ γεωργοὶ τοῦ ἀμπελῶνος καὶ οἱ δοῦλοι οἱ ἀποσταλέντες ἀπὸ τὸν Θεόν; Βεβαίως ὁ Ἰησοῦς μεταχειρίζεται τὰς λέξεις ταύτας παραβολικῶς· μὲ τὸν ἀμπελῶνα δὲ ἐννοεῖ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, τοῦ ὁποίου τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν καλλιέργειαν εἶχεν ἀναθέσει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ διδασκάλους τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν ἔπεμπεν εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν τοὺς ἰδιαιτέρους δούλους του, τοὺς προφήτας, τοὺς ἱεροὺς τούτους ἄνδρας, νὰ διορθώσουν τοὺς κακοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν σκληροτράχηλον λαὸν μὲ τὸ μέσον τῆς κηρύξεως τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς των εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα δὲ ἡ μετάνοια καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ

ἠθικὴ καὶ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, εἶναι οἱ καρποί, τοὺς ὁποίους ἐζήτησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ οὐράνιος ἀμπελουργὸς διὰ μέσου τῶν δούλων αὐτοῦ, τῶν προφητῶν. Ἀλλ' ὁ θεῖος ἡμῶν Διδάσκαλος ἀμπελῶνα τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει καὶ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους περιμένει ἐπίσης τοὺς καρπούς, τοὺς ὁποίους ἐκαρποφόρησεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν ἡ διδασκαλία καὶ τὸ κήρυγμα τῶν δούλων αὐτοῦ Ἀρχιερέων, ἱερέων, ἱεροκηρύκων καὶ διδασκάλων. Ὁποῖοι δὲ εἶναι οἱ ζητούμενοι οὗτοι καρποὶ τῶν Χριστιανῶν; Πρῶτον καὶ κυρίως οἱ καρποὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἐννοηθοῦν ἠθικοὶ καὶ θρησκευτικοί· πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐννοῶμεν ὡς καρποὺς τοῦ Χριστιανικοῦ μας ἀμπελῶνος τὴν πίστιν μας τὴν σταθερὰν καὶ ὀρθόδοξον, τὴν τήρησιν τὴν πιστὴν τῶν θείων ἐντολῶν, τὴν ἀδελφικήν μας ἀγάπην, τὰ καλά μας ἔργα. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν τούτων καὶ πνευματικῶν καρπῶν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς περιμένει καὶ ἄλλους καρπούς, ὑλικοὺς καρποὺς ἐκ τῶν πραγματικῶν αὐτῶν σιταποθηκῶν καὶ οἰναποθηκῶν καὶ τῶν ὑλικῶν ἐν γένει ταμείων. Καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐφαρμογήν· καὶ σεῖς οἱ Χριστιανοί, ἀκροαταί μου, ἀποτελεῖτε μέρος τοῦ Χριστιανικοῦ ἀμπελῶνος, τὸν ὁποῖον καλλιεργεῖ καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν τὸ ἱερατεῖον, τὸ σχολεῖον καὶ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, μὲ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν κηρυγμάτων τοῦ «Ποιμένος» τούτου, μὲ τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας, μὲ τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, μὲ τὰς περιοδικὰς διδασκαλίας τῶν Ἐπισκόπων. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἤθελε στείλει κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοὺς δούλους του, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ σᾶς, τὸν ἀμπελῶνά του, τὸ μερίδιόν του τοὺς καρπούς, τί θὰ ἠθέλετε προσφέρει, ἀγαπητοί μου; Ἀλλοίμονον! Φοβοῦμαι ὅτι τὰ περισσότερα κλήματα τοῦ Κρητικοῦ ἀμπελῶνος τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν θὰ εἶχαν νὰ παρουσιάσουν σταφυλὰς ἀτροφικάς, ἀραιάς, ἀώρους, καὶ σεσηπυίας. Καὶ πράγματι ἡ θλιβερὰ ἀσέβεια τῶν περισσοτέρων ἐξ ἡμῶν, οἱ φόνοι, αἱ κλοπαί, αἱ ἀγροζημίαι, αἱ ψευδορκίαι, αἱ ἀπάται, αἱ ἀπαγωγαί, αἱ αἱμομιξίαι, αἱ βλασφημίαι, τὰ μίση καὶ αἱ ἔχθραι ἀναμεταξὺ τῶν συγχωρητῶν, ἡ βεβήλωσις τῆς Κυριακῆς, αἱ ἀπουσίαι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, αἱ κακίαι αὗται καὶ αἱ ἁμαρτίαι καὶ αἱ παρανομίαι, τὰς ὁποίας δυστυχῶς παρουσιάζει σήμερον ὁ Κρητικὸς ἀμπελὼν δὲν εἶναι βέβαια καρποὶ εὐπρόσδεκτοι εἰς τὸν Θεόν. Ἂς φιλοτιμηθῶμεν λοιπόν, ἀδελφοί, καθὼς κλαδεύετε, καθαρίζετε, λιπαίνετε, ξεφυλλίζετε, καὶ καλλιεργεῖτε ἐν γένει ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καλύτερα καὶ μεθοδικώτερα τοὺς ὑλικούς σας ἀμπελῶνας, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀποκόπτετε τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματά σας, νὰ καλλιεργῆτε μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν τὸν ἀμπελῶνα τῆς ψυχῆς σας, διὰ νὰ ἔχετε νὰ ἀποδίδετε εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ περισσοτέρους καὶ καλυτέρους καρπούς, οἵτινες σημειωτέον ἀποθηκεύονται εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς λογαριασμόν σας.

Καὶ ταῦτα μέν, ἀγαπητοί, ὑπὸ τὴν μίαν ἔννοιαν περὶ τοῦ ἀλληγορικοῦ, τοῦ Χριστιανικοῦ ἀμπελῶνος. Ἀλλ' ἂς ἐκλάβωμεν τώρα τὰ πράγματα καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην των ὄψιν, τὴν ὑλικωτέραν. Εἰς τὴν συγκομιδὴν τῶν σιτηρῶν, τῆς σταφίδος, τοῦ οἴνου, τοῦ ἐλαίου, τοῦ κίτρου, τοῦ χαρουπίου, τῶν ἀμυγδάλων, τῶν μήλων, τῶν πορτοκαλίων καὶ μανδαρινίων,

τοῦ τυροῦ, τοῦ μέλιτος, καὶ τῶν λοιπῶν γεωργικῶν προϊόντων εἴπαμεν ὅτι ἔχει μερίδιον καὶ ὁ Θεὸς ὡς ὁ πρῶτος συνεργάτης καὶ συνιδιοκτήτης. Ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν ἀποστέλλει τοὺς δούλους του, «ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος» ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν φυτῶν καὶ δένδρων «δῶσιν αὐτῷ». Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ δοῦλοι οὗτοι; Πρῶτα πρῶτα βεβαίως εἶναι ὁ ἱερεύς σας, ὁ ἐφημέριός σας, ὅστις εἶναι μὲν πνευματικὸς πατήρ σας, ἀλλὰ σᾶς ὑπηρετεῖ ὡς δούλους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀφείλει πᾶσαν ὑπηρεσίαν νὰ σᾶς κάμνῃ ἀγογγύστως καὶ προθύμως διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σας. Ὁ δοῦλος οὗτος ἱερεὺς ὑπὲρ τῶν ἐνοριτῶν του ἐργαζόμενος, ἐξ αὐτῶν βέβαια πρέπει νὰ περιμένῃ καὶ αὐτὸς νὰ τραφῇ· διότι, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Χριστός, πᾶς ὅστις ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ ἄλλου δικαιοῦται νὰ περιμένῃ ἀπ᾿ αὐτὸν τὴν τροφήν του. Ἔρχεται λοιπὸν ὁ ἱερεύς, καὶ ζητεῖ ὡς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐξ ἑκάστου ἐνορίτου τὸ θεῖον μερίδιον τοῦ καρποῦ. Πόσοι ὅμως ἀπὸ σᾶς τὸ δίδουν προθύμως καὶ ὁλόκληρον; Πόσοι δυστυχῶς δὲν τὸ ἀρνοῦνται ὁλότελα; Πρὸς ποῖον κάμνουν τὴν ἄρνησιν ταύτην; Πρὸς ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχουν τὰ πάντα!

Ἀλλ᾿ ἐκτὸς τῶν ἱερέων καὶ ἄλλοι δοῦλοι, ἀποστελλόμενοι ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς τοὺς γεωργοὺς εἶναι καὶ οἱ πτωχοί, οἵτινες ζητοῦν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς καρπούς σας ἕνα μικρὸν δῶρον ὡς ἐλεημοσύνην. Τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης συνιστᾷ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τοὺς δὲ ἐκτελεστὰς αὐτῆς μακαρίζει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, λέγων, «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Καὶ «πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ ἅπαντα » καθαρὰ ὑμῖν ἔσται». Ὅσοι λοιπὸν ἀρνοῦνται τὴν ἐλεημοσύνην, ἀρνοῦνται εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ τὸ θεῖον μερίδιον ἐκ τοῦ ἀγροῦ των.

Ἐκτὸς τοῦ ἱερέως σας, ἐκτὸς τῶν ἀπόρων σας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων δούλων τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ζητοῦν τὴν εὐλαβῆ σας συνδρομὴν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ σας ἢ τῆς Κοινότητός σας, παρουσιάζεται καὶ τέταρτος καὶ πέμπτος δοῦλος, ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται τὸν ἔρανόν σας ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς φίλης Πατρίδος. Ἡ πατρίς, ἡ φυσικὴ μήτηρ ὅλων τῶν συμπατριωτῶν, ἡ προστάτριά σας κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν· ἀπαιτεῖ νὰ τὴν ὑπηρετοῦν τὰ τέκνα της στρατιωτικῶς, καὶ ζητεῖ καὶ τὸν ὑλικὸν ἔρανον αὐτῶν ὡς μερίδιον αὐτῆς ἐκ τῶν ἀμπελώνων καὶ τῶν ἄλλων προϊόντων των.

Λοιπόν, ἀγαπητοί, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐφετεινὴ ἐσοδεία τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ τρυγητοῦ, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ κανείς σας ὅτι μέρος ἐξ αὐτῆς ὀφείλετε νὰ δώσετε ἐν καιρῷ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Θεοῦ. Μὴ λησμονεῖτε ὅτι τὸ καθῆκόν σας ἀπέναντι τῶν προμηθειῶν σας εἶναι ἡ ἐν Θεῷ οἰκονομία, ἡ ἄσκησις τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, ἡ ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, ἡ παροχὴ τοῦ κανονικοῦ ἐπιδόματος εἰς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου, ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τοῦ πατριωτικοῦ σας καθήκοντος. Ὅταν κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποδειχθῆτε πιστοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεωργοί, τότε ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς θὰ σᾶς παρέχῃ πλουσίαν τὴν καρποφορίαν τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπελώνων σας·